

Majeed Malhas: VM:s slutgiltiga segrare var det transnationella kapitalet

[Ur [Jacobin magazine](#), 19 december 2022. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

En hel del har, med rätta, skrivits om den groteskt kraftfulla sporttvätt som omgav VM 2022. Kommentatorer i väst har helt berättigt kritiserat värdlandet Qatars politiska auktoritarism och de fruktansvärda arbetsförhållandena innan turneringen. Som svar har kommentatorer i den post-koloniala världen fullt rimligt tagit upp västs hyckleri. Det var trots allt de koloniala supermakterna som lade grunden till den katastrof som ägde rum i Qatar.

Trots att båda sidor gör rimliga påpekanden har den efterföljande debatten inte varit särskilt produktiv. Den politiska diskussionen om Qatar 2022 har visat att talet om en ”sammandrabbning mellan civilisationer” fortsätter att dominera det globala politiska tänkandet, trots att den moderna verkligheten är att det transnationella kapitalet – i öst och väst – härskar oinskränkt och har makt att tämja regeringar. Medan vi har fullt upp med att peka finger smiter de internationella företagen med bytet.

VM-skandalen

Sedan Qatar på ett grovt korrumperat sätt hade vunnit budgivningen 2010 om årets VM, kickstartade det oljerika men lilla landet, som från början hade lite eller ingen idrottsinfrastruktur, ett megaprojekt på 220 miljarder dollar för att stå som värd för världens mest sedda TV-händelse.

Även om Qatars ekonomi sedan länge har litat till migrantarbetare inom alla industrier, har deras antal ökat med mer än 40% sedan de fick VM. Idag är bara 11,6% av landets 2,7 miljoner invånare qatariska medborgare. Antalet migranter med otrygga förhållanden har ökat massivt. De kommer till största delen från Sydostasien och har anställts för att genomföra det kroppsarbete som krävdes för att bygga den infrastruktur som praktiskt taget inte existerade före 2022.

Trots de hundratals investerade miljarderna har kroppsarbetarnas arbetsförhållanden varit skamlöst utsugande. Qatars migrantarbetare har fått hantera en livsfarlig arbetsmiljö, osäkra levnadsförhållanden, försenad och usel betalning, beslagtagna pass och hot om våld, samtidigt som de har fått utföra sitt kroppsarbete i den våldsamt heta solen. 6.751 migrantarbetare har dött sedan Qatar vann budet om VM.

Människorättsgrupper och journalister har dokumenterat den uppenbara utsugningen av migrantarbetarna i Qatar under hela decenniet innan 2022 års VM, men ledande media i väst började belysa dessa orättvisor först under månaderna innan turneringen – då biljetterna var sålda, hotellen fullbokade och hela infrastrukturen klar. Den mest frispråkiga TV-kanalen har varit BBC, som vägrade sända turneringens öppningsceremoni, och istället valde att sända ett rundabordsamtal som fördömde det Qatar har presterat avseende mänskliga rättigheter.

BBC:s kritik av Qatar är fullständigt giltig. Samtidigt erkände de inte den roll som Storbritanniens koloniala arv har för att ha upprättat de utsugande arbetsförhållanden som fanns i Qatar långt före

VM. Storbritannien ingrep materiellt och organiserat på ett sätt som fortfarande gynnar både den qatariska monarkin och den globala fria marknad som domineras av det transnationella (men i huvudsak västliga) kapitalet.

Det brittiska arvet

Centralt för den systematiska utsugningen av sydostasiatiska arbetare i Qatar och överhuvudtaget Mellanöstern är *kafala*- (sponsor-) systemet, som befriar företagare som hjälper migrantarbetare att få visum från den arbetslivslagstiftning som skyddar qatariska medborgare. Migrantarbetare har inte rätt att söka ny anställning, bilda fackföreningar eller ens resa.

Det moderna *kafala*-systemet kan spåras tillbaka till en relativt okänd kolonial byråkrat vid namn Charles Belgrave. Dagens Qatar och större delen av Persiska viken hamnade efter det ottomanska imperiets nederlag i Första världskriget under brittiskt kolonialt styre. Belgrave var en engelsk krigsveteran som i ett försök att skapa en modern nationalstat med en fungerande regeringsbyråkrati 1926 utnämndes till rådgivare åt stammonarkin i det som skulle komma att bli dagens Bahrain.

Britternas syfte med att förvalta det postottomanska Mellanöstern med ”protektorat” eller ”mandat” istället för kolonier var att säkra Storbritanniens långsiktiga intressen i regionen. Man förutsåg att ett direkt kolonialt styre till slut skulle bli ohållbart i efterdyningarna till kriget, och målet var att skapa livskraftiga strukturer som kunde tas över av västvänliga, marknadsanpassade regeringar.

Långt innan man hittade olja bestod Bahrain och den omgivande regionen av nomadsamhällen vid kusten som kretsade kring fiske och pärlfiske. Uppkomsten av kolonialt dragna gränser skapade hinder för regionens verksamhet, som var beroende av handel och arbetskraft som kunde röra sig fritt över havet. Det begränsades nu av nya begrepp som pass och visa.

För att lösa detta organiserade Belgrave det första exemplet på det moderna *kafala*-systemet, som snabbt spred sig till andra nybildade regeringar i regionen. Till slut gjorde det att Bahrain, Qatar, Oman och andra Gulfstater kunde underlätta invandring och utsugning av arbetare från Sydostasien.

Kafala-systemet blev mycket impopulärt i Bahrain, där protesterna till sist gjorde att Belgrave avgick från sin post 1957. Men systemet blev kvar långt efter Belgrades avgång och efter att det brittiska styret hade upphört kring hela Persiska viken på 1960- och 1970-talet. Det var detta brittiskt utformade system som ledde till tusentals döda migrantarbetare i Qatar före VM. Som denna historia visar är problemet mycket större än ett enstaka barbariskt östlands agerande, och västs händer är knappast rena.

De verkliga vinnarna

Kafala-systemet är bara ett av de många moderna system för utsugning av arbetare i den så kallade ”tredje världen” som kan spåras tillbaka till västs koloniala styre. Allmänt sett är det en extrem ekonomisk utsugning som har utlokaliseras till socialt förtryckande och politiskt auktoritära postkoloniala länder som möjliggör den konsumerande livsstil som många i väst åtnjuter.

Västs ohistoriska pekfingrar mot Qatar har således förståeligt nog hånats som hyckleri av många i den postkoloniala världen, och ett antal kommentatorer har varit snabba att peka ut västregeringars tillkortakommanden vad gäller att tackla sina egna länders arbetsförhållanden, för att inte nämna rasism, kvinnofientlighet och homofobi (andra rättmätiga klagomål mot Qatars regering).

Dessa kritiker har legitima poänger, precis som kritikerna av Qatar har. Men diskussionen är dömd att inte leda någonstans, när väst kritiserar öst för underutveckling och öst bannar väst för ständigt hyckleri. Diskussionen baserar sig på en förenklad uppdelning i öst och väst, och lyckas inte fånga det gemensamma intresse som regeringar och företag i väst och öst har av att vidmakthålla utsugande och socialt förtryckande regimer.

Qatar ligger ett stenkast från Iran och inhyser USA:s största militärbas i Mellanöstern. Det är ingen slump att Biden-administrationen gav grönt ljus till vapenförsäljning för 1 miljard dollar till Qatar under halvtid i den match med höga insatser som pågår mellan Iran och USA. Detta agerande är förutsägbart: USA är inte främmande för att blunda för sina oljerika allierades förtryck i Persiska viken samtidigt som de kritiserar sina auktoritära fiender för samma agerande.

Europeiska regeringar och företag har också lönsamma relationer till Qatar. I själva verket anklagades fyra medlemmar i EU-parlamentet den 11 december för att ha mutats av qatariska tjänstemän som försökte påverka politiska beslut. Men att väst möjliggör och drar fördel av Qatars och överhuvudtaget Persiska vikens despotism har inte funnits med i kritiken av Qatar under de senaste veckorna. Och det har inte heller lyfts fram av de som snabbt avvisade denna kritik.

Väldigt lite har sagts både av kritiker och försvarare vad gäller sponsorer, sportklädesföretag, sportkanaler och andra transnationella företag från väst som drog in enorma profiter på de arbetare som slet och dog under förberedelserna av turneringen. Den enda västorganisation som var delaktig i det omtvistade Qatar 2022 och fick berättigad kritik är FIFA, en organisation utanför företags- och regeringsvärlden. Både västs regeringar och företag har till stor del klarat sig undan.

Det tal om en ”sammandrabbning mellan civilisationer” som omgav debatten om Qatar 2022 bortser från det största problemet som plågar både Mellanöstern och utsugna migrantarbetare i hela världen, nämligen den globala nyliberala kapitalismen. VM:s verkliga vinnare är det transnationella kapitalet, vare sig det är qatariskt eller från väst, och de verkliga förlorarna är de utsugna migrantarbetarna och de politiskt förtryckta medborgarna i Qatar och det postkoloniala Mellanöstern.

Respektive sidors fokus på inbillat barbariska länder i öst eller hyckleriet i väst underlåter att belysa den finansialiserade och transnationella karaktären hos 2000-talets kapitalism, och hur den har förändrat det internationella politiska landskapet – och ofta förenat öst och väst i ett gemensamt projekt att dra nytta av utsugna fattiga över hela världen.

Ett mer optimistiskt tecken är att VM 2022 också såg uttryck för en panarabisk, postkolonial solidaritet som gick utöver dessa kolonialt dragna gränser, en sorts politiskt medvetande som under tidigare decennier har haft antikapitalistiska vänstertendenser. Den ständiga närvaron av palestinska flaggor och det massiva stöd som Marocko fick från både araber och afrikaner pekar på att det kanske kan återuppstå en postkolonial politisk diskussion som bryter med det nationellt fjättrade improduktiva talet om en ”sammandrabbning mellan civilisationer”.